

EEN NIEUWE VINDPLAATS VAN *DEROCERAS STURANYI* IN NEDERLAND

D.M. Soes & A.J. de Winter

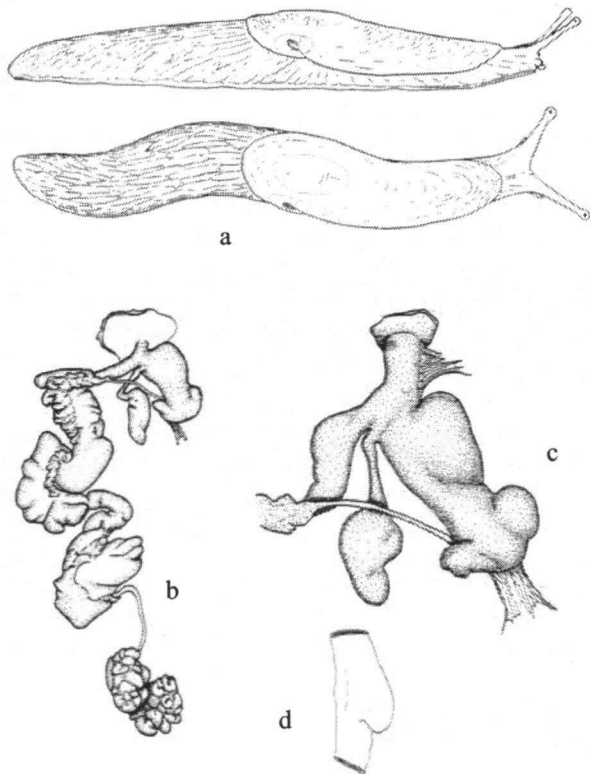
A new locality for *Deroceras sturanyi* in the Netherlands

Near the village Tolkamer (province of Gelderland) in the floodplain of the river Rhine two specimens of *Deroceras sturanyi* were found. This find is the fourth location for this species in the Netherlands known to us.

Tijdens een kort veldbezoek op 1 september 2004 aan de uiterwaarden van de Boven-Rijn nabij Tolkamer (kilometerhok: 206-429) werden een viertal naaktslakken verzameld van het genus *Deroceras*. Twee exemplaren vielen op door hun honingkleur en de afwezigheid van donkere vlekken. Sterk gelijkende exemplaren staan afgebeeld in Fechter & Falkner (1989) onder de naam *Deroceras sturanyi* (Simroth, 1894). Na het voor een zekere determinatie noodzakelijke anatomisch onderzoek kon worden bevestigd dat het inderdaad om *D. sturanyi* ging.

Deroceras sturanyi kan, naast honingkleurig, ook chocoladebruin tot zwart zijn. Donkere vlekken zijn altijd afwezig. De mantel is vrijwel eenkleurig en de ademopening is dus niet omgeven door een lichtere ring, zoals vooral bij *D. panormitanum*. Het grootste exemplaar had levend een maximale gestrekte lengte van ongeveer twee centimeter. De soort kan echter beduidend groter worden, in de literatuur worden lengtes tot 3,5-4 cm opgegeven. De penis is hamervormig en draagt geen aanhangsels (figuur 1b, 1c). De blindedarm bestaat uit een zakvormige verbreding van

het rectum die ongeveer even breed als lang is (figuur 1d) (Fechter & Falkner, 1989; Wiktor, 2000).

Figuur 1. Uiterlijk en anatomie *Deroceras sturanyi*. a: uiterlijk, b: overzicht genitaalstelsel, c: detail genitaalstelsel met hamervormige penis, d: blindedarm. Alle tek. Wiktor, 2000.

Tot op heden zijn er voor Nederland vijf soorten *Deroceras* gepubliceerd: *D. agreste*, *D. laeve*, *D. panormitanum*, *D. reticulatum* en *D. sturanyi* (Gittenberger *et al.*, 1984; De Winter & Visser, 1987). De determinatie van deze vijf soorten is vrij probleemloos, al is anatomisch onderzoek noodzakelijk voor volledige zekerheid. Literatuur voor het determineren van soorten van het genus *Deroceras* is volop aanwezig (Wiktor, 2000; Kerney & Cameron, 1980; Gittenberger *et al.*, 1984; Reischütz, 1999) en de onderscheidende kenmerken worden hier dan ook niet verder besproken.

Het oorspronkelijk leefgebied van *D. sturanyi* is het zuidoosten van Europa, met name het gebied dat zich uitstrekt van Macedonië tot Kroatië en Hongarije. Doordat de soort vaak voorkomt in de nabijheid van de mens laat de soort zich makkelijk verslepen (Wiktor, 2000). Tegenwoordig komt de soort dan ook wijdverspreid in Europa voor (Wiktor, 2000; http://www.gnm.se/gnm/clecom/eng_clecom.asp). De soort is onder andere vastgesteld in het aan Tolkamer wel heel nabije Nordrhein-Westfalen (Kobialka, 2002).

In Nederland is de soort maar zeer spaarzaam vastgesteld. In 1955 werd de soort voor het eerst gevonden door D. Aien op een ruderaal terrein in Zaandam. Hier

heeft de soort zich weten te handhaven tot november 1958 (Altena, 1968). De volgende vondst is gedaan in 1969 door W.H. Neuteboom in Petten, eveneens Noord-Holland (Gittenberger *et al.*, 1984). Vervolgens is de soort pas weer in 1999 door John Clerx gevonden, dit maal in Midden-Limburg (zie ook Bruyne *et al.*, 2003). Nu de soort ook nabij Tolkamer is aangetroffen mag worden verwacht dat de soort wijder verspreid voorkomt in Nederland. Dat dit nog niet uit de verspreidingsgegevens blijkt zal vooral komen doordat naaktslakken in Nederland relatief weinig aandacht krijgen.

D. sturanyi wordt veelal op vochtige, open plaatsen gevonden. Vaak in de nabijheid van water. Dit kunnen bijvoorbeeld graslanden, tuinen, ruderaal terreinen of vochtige greppels zijn (Wiktor, 2000; Kerney & Cameron, 1980). Te Tolkamer is één exemplaar aangetroffen in de directe nabijheid van water en de ander in een matig vochtige situatie. Beide exemplaren bevonden zich onder stenen. Voor een foto van de vindplaats zie figuur 2. De bodem bestond geheel uit zand. De biotoop heeft in die zin gelijkenis met de vindplaats waar de soort voor het eerst in Nederland is aangetroffen.

Figuur 2. Vindplaats *Deroceras sturanyi* te Tolkamer

Literatuur

- Altena, C.O. van Regteren, 1968. Over het voorkomen van *Deroceras sturanyi* (Simroth) in Nederland. Corr. Bl. Ned. Mal. Ver. 127: 1360-1361.
- Bruyne, R.H. de, H. Wallbrink en A.W. Gmelig Meyling, 2003. Bedreigde en verdwenen land- en zoetwatermollusken in Nederland (Mollusca). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. EIS-Nederland & Stichting Anemoon, 88 pp.
- Fechter, R. & G. Falkner, 1989. Weichtiere. Mosaik Verlag GmbH, München.
- Gittenberger, E., W. Backhuys & T.E.J. Ripken, 1984. De Landslakken van Nederland. KNNV.
- Kerney, M.P. & R.A.D. Cameron, 1980. Elseviers Slakkengids. Elsevier, Amsterdam.
- Kobialka, H., 2002. Jahr der letzten Beobachtung – Arbeitscheckliste. Arbeitskreis Mollusken Nordrhein-Westfalen, Hörter.

- Reischütz, P.L. 1999. Sektion und Bestimmung von Nacktschnecken. *Heldia* 2(3): 17-32.
- Wiktor, A., 2000. Agriolimacidae (Gastropoda: Pulmonata) – a systematic monograph. *Annales Zoologici* 49(3): 347-590.
- Winter, A.J. de & G.J.M. Visser, 1987. *Deroceras agreste* op Terschelling (Gastropoda Pulmonata: Agriolimacidae). *Basteria* 51: 53-56.

Adressen van de auteurs

Menno Soes
Julianastraat 131
6707 DD Wageningen
dmsoes@hetnet.nl

A.J. de Winter
Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis
Postbus 9517
2300 RA Leiden,
winter@naturalis.nnm.nl